

La Biblioteca de Catalunya com a biblioteca nacional

MANUEL JORBA*

Resum: Des de l'aprovació de la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, la Biblioteca de Catalunya ha anat incorporant les funcions que li corresponen com a biblioteca nacional. En l'article es fa un repàs d'aquest procés i s'assenyalen algunes de les prioritats de cara al futur: formació continuada i reciclatge professional del personal, conversió retrospectiva del catàleg manual general, intensificació de l'execució i la difusió de les decisions normatives en matèria bibliogràfica i d'elaboració de la bibliografia nacional.

La Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, del 1993, atorgava a la ja octogenària Biblioteca de Catalunya el títol de biblioteca nacional de Catalunya i li atribuïa les competències inherents.

Aquesta havia estat la seva ambició fundacional, que no va poder ser satisfeta d'una manera mitjanament satisfactòria per la manca de continuïtat dels òrgans de govern identificats amb aquesta finalitat. Per això, pels alts i baixos de la seva agitada història, paral·lela a la de la cultura catalana, la Biblioteca de Catalunya no va poder tenir la continuïtat desitjable, imprescindible per a l'eficàcia, en l'exercici d'unes funcions nacionals que s'hagueren de limitar a la incorporació i a la conservació d'uns importantíssims fons característics de la bibliografia catalana, impresa i manuscrita, i a la d'algunes col·leccions altament representatives de la cultura universal, sobretot de la cultura humanística.

Cap a la biblioteca nacional

La Llei del 1981 de biblioteques ja considerava la Biblioteca de Catalunya biblioteca nacional de Catalunya, però no ho pogué esdevenir a la pràctica amb totes les conseqüències, sinó només limitadament a efectes de la recepció del dipòsit legal de les monografies impreses a Catalunya, una vegada catalogades per l'Institut Català de Bibliografia, i de recepció i catalogació de les partitures musicals. L'aplicació gradual de la Llei del 1993, a partir del decret de l'octubre del 1995, que estableix l'estructura de la Biblioteca de Catalunya, ha permès que

* Director de la Biblioteca de Catalunya.
Article rebut el febrer de 1997.

hi fossin integrades l'Hemeroteca del Departament de Cultura i nodrida quasi exclusivament del dipòsit legal de les publicacions en sèrie, i la Fonoteca, creada el 1962 per gestionar el dipòsit legal d'enregistraments sonors, transferida pel govern central a la Generalitat de Catalunya el 1985. Així mateix, es destinà a la Biblioteca de Catalunya el dipòsit legal dels mapes i altres documents cartogràfics, atribuït provisionalment a l'Institut Cartogràfic de Catalunya.

Sobretot, però, la Biblioteca de Catalunya ha anat incorporant noves competències com l'elaboració de la bibliografia nacional, de la normativa bibliogràfica i del catàleg d'autoritats (abans encomanats a l'actualment dissolt Institut Català de Bibliografia) i les funcions exercides per la Secció del Patrimoni Bibliogràfic de la Direcció General del Patrimoni Cultural.

Per un decret del mes d'octubre de 1996 el Govern de la Generalitat va establir la participació de la Biblioteca de Catalunya en el Consorci de Biblioteques Universitàries de Catalunya, el qual té com un dels objectius principals posar a disposició del món universitari el catàleg col·lectiu de les biblioteques de les universitats públiques catalanes. Aquest mateix decret determina, d'acord amb la Llei del sistema bibliotecari, que és la Biblioteca de Catalunya que ha de constituir i gestionar el catàleg col·lectiu de les biblioteques de Catalunya, el qual ha d'esdevenir un instrument bàsic per a l'obtenció d'informació bibliogràfica des de qualsevol punt de dins i de fora de Catalunya. Amb aquestes iniciatives s'avança en la funció de la coordinació, prevista per la Llei del sistema bibliotecari de Catalunya, de les biblioteques universitàries i la resta del sistema bibliotecari català en els aspectes bàsics de la catalogació, el préstec interbibliotecari i la protecció dels fons amb rellevants valors històrics i culturals, sense condicionar altres formes de col·laboració que les biblioteques universitàries puguin establir amb altres centres bibliotecaris.

La mateixa Llei del 1993 atribueix a la Biblioteca de Catalunya, respecte a les biblioteques especialitzades, les mateixes funcions de coordinació que per a les universitàries. Més enllà de la simple coordinació, però, la Biblioteca de Catalunya incorpora en la seva estructura dues biblioteques especialitzades de la Direcció General del Patrimoni Cultural: la Biblioteca Bergnes de las Casas, dedicada a la història del llibre i de l'edició, i l'Arxiu Joan Maragall, dedicat a aquest poeta i a la literatura del seu temps.

A través de cada una de les quatre unitats en què s'estructura, sota la coordinació del director, i no a través d'una secció única del patrimoni, la Biblioteca de Catalunya exerceix les funcions d'augmentar, conservar i difondre el patrimoni bibliogràfic, i la poc posterior llei del Patrimoni Cultural Català precisa que "són béns bibliogràfics les obres d'investigació o de creació manuscrites, impreses, d'imatges, de sons o reproduïdes en qualsevol mena de suport".

Afectant molt directament la Unitat Bibliogràfica, es continua el programa de confecció del catàleg col·lectiu del patrimoni bibliogràfic català, que forma part del programa cofinançat pel Ministerio de Cultura, i simultàniament s'afina l'inventari de biblioteques i institucions que posseeixen fons bibliogràfics antics (fins al segle

XIX) susceptibles de ser-hi incorporats, per poder-ne establir l'estat de catalogació i el de conservació amb més precisió i per establir les prioritats en llur catalogació i en l'aplicació de les mesures exigibles amb la col·laboració de la Biblioteca de Catalunya.

El mes de gener de 1995 es constituïa l'entitat autònoma Biblioteca de Catalunya i el mes de maig, el Consell Rector, el seu més alt òrgan de govern. Atorgades per la Llei de 1993, les funcions bàsiques al director de la Biblioteca i als directors de les unitats, l'esmentat decret d'establiment de l'estructura de la Biblioteca fixava les funcions dels serveis de la Biblioteca i, sobretot, els de la gerència, significada com a òrgan supervisor i coordinador dels programes i serveis tècnics de la Biblioteca, com a braç executor de la direcció en allò que no correspon directament als directors de les diferents unitats.

En el capítol de les relacions internacionals, es manté i s'incrementa la participació en els fòrums de discussió professional en els diversos camps de les competències tècniques de la Biblioteca de Catalunya. Per això col·labora activament en les conferències i altres iniciatives promogudes per les associacions bibliotecàries i institucions de l'àmbit bibliogràfic, com l'Associació de la Federació Internacional de Biblioteques (IFLA), la Conferència de Directors de Biblioteques Nacionals (CDNL), la Lliga de les Biblioteques Europees de Recerca (LIBER), el Consorci de Biblioteques Europees de Recerca (CONSORTIUM), l'Oficina Europea d'Associacions d'Informació i Documentació Bibliotecària (EBLIDA), l'Associació de Biblioteques Nacionals d'Iberoamèrica (ABINIA), l'Associació Internacional de Biblioteques Musicals (IAML) a través de l'Associació Espanyola de Documentació Musical (AEDOM), l'Associació Internacional d'Arxius Sonors i Audiovisuals (IASA) i el Repertori Internacional de Fonts Musicals (RISM).

Per al correcte exercici del paper de biblioteca nacional que correspon a la Biblioteca de Catalunya era imprescindible d'abordar unes significatives millores en les instal·lacions i en els equipaments, especialment en els informàtics, d'acord amb el programa establert entre el 1990 i el 1995, encara en execució, per aconseguir les condicions més adequades per als serveis que s'han de prestar, com a biblioteca nacional, fent compatibles sobretot la conservació i la difusió dels fons patrimonials.

Ha finalitzat ja, al marge de millores parcials previstes d'executar pròximament, la restauració i l'equipament de l'edifici gòtic, seu dels principals serveis al lector; és a punt de finalitzar la construcció del nou dipòsit de llibres per als fons generals i els de les reserves, que serà moblat de manera immediata per fer possible el trasllat dels fons bibliogràfics abans de l'estiu d'enguany.

L'optimització de la qualitat dels serveis nacionals en el camp de l'elaboració de la bibliografia i de la normativa bibliogràfica i en matèria de difusió requeria un replantejament de les prestacions informàtiques utilitzades fins ara, que ha desembocat en la substitució dels equipaments per uns nous programari i maquinari més adequats a les necessitats tècniques de la Biblioteca i de les seves responsabilitats nacionals en relació a l'entorn bibliotecari.

De cara al futur

Com a objectiu a curt i a mitjà termini, es considera prioritària la formació continuada i el reciclatge professional del personal de la Biblioteca, la conversió retrospectiva del catàleg manual general, la intensificació de l'execució i la difusió de les decisions normatives en matèria bibliogràfica i d'elaboració de la bibliografia nacional (en el darrer cas en col·laboració amb la Biblioteca Nacional d'Espanya si és viable el desenvolupament i concreció de l'acord marc signat el 1995), i la publicació de l'acumulada els darrers anys.

L'organització interna de la Biblioteca, que contempla la redistribució i l'increment de recursos humans, es troba subjecta a un positiu procés constant d'ajustament, en funció de les possibilitats de millora de les seves prestacions, i per això mateix difícilment podrà donar-se mai per tancada, per bé que l'aprovació, encara pendent, de la relació de llocs de treball ha de ser un instrument beneficiós per a la gestió global de la institució.

Amb l'alt grau d'exigència amb què vol continuar plantejant-se l'exercici de les seves velles i noves funcions com a biblioteca nacional, la Biblioteca de Catalunya no pot estar completament satisfeta de l'abast de l'execució d'aquestes funcions, i possiblement el grau de coneixement i de reconeixement públic d'aquest caràcter nacional tampoc no és tan ampli com seria d'esperar.

Per això, els pròxims passos a recórrer són els de la consolidació i de correcció si cal de les solucions estructurals i de gestió adoptades, d'acord amb la planificació del futur immediat —per al 1998 i els anys successius— que la direcció i tots els membres de l'equip directiu de la Biblioteca es troben ja estudiant per culminar-la els pròxims mesos i per posar-la a la consideració del Consell Rector i de la Direcció General del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura.

Prioritàriament, caldrà parlar una atenció especial en el desplegament dels serveis de suport a la gestió del patrimoni en tot el territori, en les ja esmentades funcions normatives, en el desenvolupament i aplicació de la política de col·leccions madurada al llarg dels darrers anys i en la divulgació del coneixement públic dels serveis de la Biblioteca de Catalunya, i del de les seves particularitats distintives com a biblioteca nacional de Catalunya. La política d'exposicions i de publicacions i altres iniciatives previstes per a aquest any i els següents, la incorporació d'un web als serveis de consulta informàtica i la creació d'una associació d'Amics de la Biblioteca de Catalunya creiem que poden contribuir a ampliar i fer real el coneixement i la consideració afectiva de la Biblioteca de Catalunya com a biblioteca imprescindible de tota la cultura catalana.